

STANDARTILASHTIRISH, SERTIFIKATLASH VA SIFATNI BOSHQARISH TIZIMLARI SOHASIDAGI ME'YORIY HUJJATLAR

Dilshod Elmuradovich Eshmuradov

Toshkent davlat texnika universiteti dotsenti

Bahodir Valijon o'g'li Beknazarov

Toshkent davlat texnika universiteti talabasi

Xusan Begmurodovich Ramozonov

Toshkent davlat texnika universiteti talabasi

Nodir Norpulot o'g'li Tursunov

Toshkent davlat texnika universiteti talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7422256>

Annotatsiya. O'zbekiston Respublikasi hududida milliy standartlar shaklida xalqaro standartlar, xususan, Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi mamlakatlari ("GOST" belgilangan) standartlari, shu jumladan davlat standartlari qo'llanilishi va zarur deb tan olinishi mumkin. Hamdo'stlik davlatlari tomonidan ushbu mamlakatlar tashkilotlarining yanada samarali hamkorligini ta'minlash maqsadida foydalanish.

Kalit so'zlar: sertifikat, mahsulot, texnik reglament, norma va tavsiyalar.

НОРМАТИВНЫЕ ДОКУМЕНТЫ В ОБЛАСТИ СТАНДАРТИЗАЦИИ, СЕРТИФИКАЦИИ И СИСТЕМ МЕНЕДЖМЕНТА КАЧЕСТВА

Аннотация. На территории Республики Узбекистан в форме национальных стандартов могут применяться и признаваться необходимыми международные стандарты, в частности стандарты стран Содружества Независимых Государств (с обозначением "ГОСТ"), в том числе государственные стандарты. Использование государствами Содружества с целью обеспечения более эффективного сотрудничества организаций этих стран.

Ключевые слова: сертификат, продукция, технический регламент, нормы и рекомендации.

NORMATIVE DOCUMENTS IN THE STANDARDIZATION, CERTIFICATION AND QUALITY MANAGEMENT SYSTEMS

Abstract. On the territory of the Republic of Uzbekistan, in the form of national standards, international standards can be applied and recognized as necessary, in particular the standards of the countries of the Commonwealth of Independent States (with the designation "GOST"), including state standards. Use by the Commonwealth States in order to ensure more effective cooperation of the organizations of these countries.

Keywords: certificate, products, technical regulations, norms and recommendations.

KIRISH

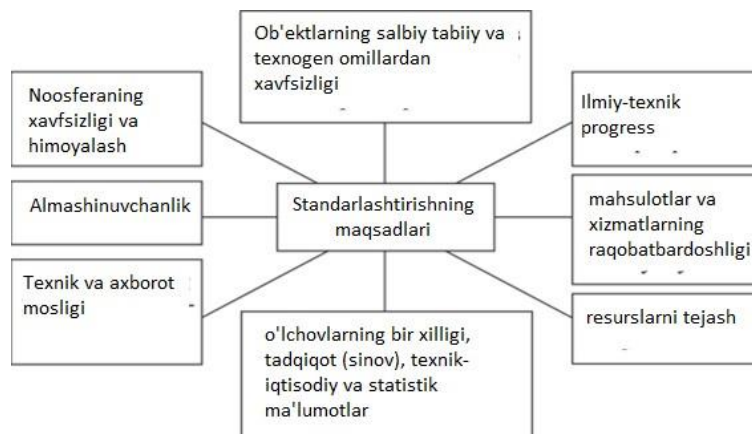
Respublika mutaxassislari tomonidan ishlab chiqilgan O'zbekiston Respublikasining o'z standartlari kiradi. Ikkinchidan, standartlashtirish qoidalari, standartlashtirish sohasidagi normalar va tavsiyalar. Keyinchalik, bular belgilangan tartibda qo'llaniladigan O'zbekiston Respublikasining texnik, iqtisodiy va ijtimoiy ma'lumotlarining tasniflagichlari. Va nihoyat, bu tashkilotlarning standartlari. Bunday standartlar tashkilotlarda ishlab chiqilgan va tasdiqlangan.

Odatda, ular aniq tashkilotlarga murojaat qilish bilan mahsulotlarni, jarayonlarni, usullarni, tizimlarni va boshqalarni qamrab oladi [1].

TADQIQOT MATERIALLARI VA METODOLOGIYASI

O'zbekiston Respublikasi hududida milliy standartlar shaklida xalqaro standartlar, xususan, Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi mamlakatlari ("GOST" belgilangan) standartlari, shu jumladan davlat standartlari qo'llanilishi va zarur deb tan olinishi mumkin. Hamdo'stlik davlatlari tomonidan ushbu mamlakatlar tashkilotlarining yanada samarali hamkorligini ta'minlash maqsadida foydalanish.

Shu bilan birga, xalqaro standartlarni O'zbekiston Respublikasida qo'llashning ikkita varianti mumkin. Birinchidan, xalqaro standartlarni bevosita qo'llash shaklida, ularni to'g'ridanto'g'ri tarjima qilishni yoki milliy standartni ishlab chiqish uchun asos sifatida qabul qilishni nazarda tutadi. Ikkinchidan, ushbu standartlarni bilvosita qo'llash shaklida, unda asl nusxadan sezilarli farqlar bo'lishi mumkin. Xalqaro standartlar talablarining iqlimiy, geografik, texnik, texnologik va boshqa xususiyatlariga mos kelmasligi sababli to'g'ridan-to'g'ri qo'llash imkonsiz deb topilgan hollarda bilvosita qo'llanishga yo'l qo'yiladi, shuningdek, agar O'zbekiston Respublikasi, belgilangan protseduralarga muvofiq, xalqaro standartning qabul qilinishiga yoki uning alohida qoidalariga qarshi.

1-rasm. Standartlashtirishning maqsadlari

TADQIQOT NATIJALARI

O'zbekiston Respublikasida standartlar orasida alohida o'rinni "O'zbekiston Respublikasining texnik-iqtisodiy ma'lumotlari klassifikatorlari" egallaydi. Ular elektron matematik va statistik ma'lumotlarni qayta ishlash kodlari bo'yicha materiallar, butlovchi qismlar va tayyor mahsulotlarni avtomatlashtirilgan tanlash, hisobga olish va ulardan foydalanishni ta'minlaydigan mahsulotlar, xizmatlar, jarayonlar turlarini, kichik turlarini va modifikatsiyalarini, ularni kodlashni tasniflash uchun xizmat qiladi. Zamonaviy sharoitda bu juda muhim, shu jumladan idoralararo axborot almashinuvi, axborot tizimlari va axborot resurslarini yaratish bilan prognozlash, statistik hisob, bank ishi, soliq sohasida.

Bunday tasniflagichlardan foydalanish nafaqat marketing tadqiqotlari, mahsulotlarni ishlab chiqish, ishlab chiqarish, sotish, ulardan foydalanish va ularni yo'q qilish samaradorligini keskin oshiribgina qolmay, balki moliyaviy, soliq, bank va boshqa ko'plab faoliyatlarni tubdan yaxshilashga imkon beradi.

MUHOKAMA

Shunday qilib, davlat standartlashtirish tizimiga milliy standartlar, O'zbekiston Respublikasining texnik, iqtisodiy va ijtimoiy axborot tasniflagichlari, shuningdek ularni ishlab

chiqish va qo'llash qoidalari kiradi. Shu bilan birga, mamlakat, mahsulot ishlab chiqarilgan joy, ishlab chiqarish, ekspluatatsiya, saqlash, tashish, sotish va yo'q qilish, ishlarni bajarish va xizmatlar ko'rsatish jarayonlaridan qat'i nazar, barcha milliy standartlar ixtiyoriy ravishda qo'llaniladi. bitimlarning turlari yoki xususiyatlari. Xuddi shu narsa ishlab chiqaruvchilar, ijrochilar, sotuvchilar yoki mehnat mahsulotlarini sotib oluvchilarga ham tegishli. Milliy standartning qo'llanilishi milliy standartga muvofiqlik belgisi bilan tasdiqlangan.

O'zbekiston Respublikasining texnik, iqtisodiy va ijtimoiy ma'lumotlari tasniflagichlari maxsus qo'llanilish tartibiga ega. Ushbu me'yoriy hujjatlar davlat axborot tizimlari va axborot resurslarini yaratishda va idoralararo axborot almashinuvida foydalanish uchun majburiydir. Ijtimoiy-iqtisodiy sohada O'zbekiston Respublikasi klassifikatorlarini ishlab chiqish, qabul qilish, joriy etish, saqlash va qo'llash tartibi O'zbekiston Respublikasi Hukumati tomonidan belgilanadi.

Tijorat, jamoat, ilmiy tashkilotlar, yuridik shaxslar birlashmalarini o'z ichiga olgan tashkilotlar standartlari ular tomonidan mustaqil ravishda ishlab chiqilishi va tasdiqlanishi mumkin. Ularni qo'llashning maqsadi ishlab chiqarishni takomillashtirish va mahsulotlar sifatini ta'minlash, ishlarni bajarish, xizmatlar ko'rsatish, shuningdek bilimlarning turli sohalarida olingan tadqiqot, o'lchov va ishlanmalar natijalarini tarqatish va ulardan foydalanish bo'lishi mumkin.

Standartlashtirish ob'ektlari va foydalanish xususiyatlariga kelsak, standartlarning quyidagi turlari ajratiladi.

Uyg'unlashtirilgan standart bir xil ob'ektga ishora qiladi va turli xil standartlashtirish organlari tomonidan tasdiqlanadi, mahsulotlar, jarayonlar va xizmatlarning o'zaro almashinishini va ushbu standartga muvofiq taqdim etilgan test natijalari yoki ma'lumotlarini o'zaro tushunishni ta'minlaydi [2].

Mahsulot standarti mahsulot yoki mahsulot guruhi o'z maqsadiga muvofiq bo'lishi uchun qondirishi kerak bo'lgan talablarni belgilaydi. Mahsulot standarti maqsadga muvofiqligi to'g'risidagi talabdan tashqari (to'g'ridan-to'g'ri yoki ma'lumotnoma asosida) atamalar va ta'riflar, namuna olish, sinovdan o'tkazish, qadoqlash va markalash, ba'zida jarayon talablari kabi jihatlarni o'z ichiga olishi mumkin. maqsad uchun [6].

Muvofiqlik standarti - mahsulotlar yoki tizimlarning o'z interfeyslarida muvofiqligi uchun talablarni belgilaydigan standart.

Xizmat standarti - xizmatning maqsadiga muvofiqligini ta'minlash uchun xizmatni qondirishi kerak bo'lgan talablarni belgilaydigan standart. SHu kabi standartlarni kir yuvish, mehmondo'stlik, transport, avtoulavlarga xizmat ko'rsatish, televidenie aloqalari, sug'urta, bank, savdo va boshqalar kabi sohalarda ishlab chiqish mumkin.

Tizim standarti tizimlarga qo'yiladigan talablarni belgilaydi. Qabul qilish qoidalari standarti yorliqlash, qadoqlash, saqlash, tashish, ishlatish va ta'mirlash qoidalarini belgilaydi. Texnik talablar standarti mahsulotlarning sifatini va xususiyatlarini to'liq yoki asosiy Operatsion, ayrim hollarda ishlab chiqarish ko'rsatkichlarini aniqlaydigan talablar va normalarni belgilaydi. Standart qismlarni ishlab chiqarish va ishlab chiqarish uchun zarur bo'lgan optimal sifat ko'rsatkichlarini o'z ichiga oladi.

Texnik reglament va standartlarning davlat axborot jamg'armasi - texnik jihatdan tartibga solish sohasidagi tashkiliy buyurtma qilingan hujjatlar to'plami va davlat axborot resursidir.

Jamg'arma ilgari faoliyat ko'rsatgan davlat standartlari jamg'armasi asosida shakllantirilib, "O'zstandart" tomonidan va uning vakolatlari doirasida boshqa vakolatli davlat organlari va standartlashtirish, metrologiya va muvofiqlikni baholash bo'yicha boshqa organlar va tashkilotlar tomonidan yuritiladi.

Jamg'arma tarkibiga milliy standartlashtirish tizimining hujjatlari (milliy standartlar, standartlashtirish qoidalari, standartlashtirish sohasidagi normalar va tavsiyalar, O'zbekiston Respublikasining texnik, iqtisodiy va ijtimoiy ma'lumotlari tasniflagichlari va boshqa hujjatlar) kiradi. Bunga O'zstandart agentligi tomonidan qabul qilingan standartlashtirish, akkreditatsiya va muvofiqlikni tasdiqlash bo'yicha normativ hujjatlar ham kiradi.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida quyidagilarga katta e'tibor beriladi:

1. Iste'molchilarning manfaatlarini himoya qilish.
2. Iste'molchilarning davlat va jamoat muhofazasiga bo'lgan huquqini ta'minlash.
3. Iste'molchilarning iste'molchilar hayoti va sog'lig'i uchun sifatli va xavfsiz tovarlarni (ishlarni, xizmatlarni) sotib olish huquqini, ularning tovar (ish, xizmat) haqida va ularni ishlab chiqaruvchilar (ijrochilar, sotuvchilar) to'g'risida ma'lumot olish huquqlarini belgilash.

Sifatni ta'minlashda davlat muhim rol o'ynaydi, uning vakolati mahsulotlarning sifati va korxonalarining raqobatbardoshligini ta'minlashga qaratilgan iqtisodiy rivojlanish mexanizmlari va rag'batlantirishni o'z ichiga oladi [2]. Bir tomondan, davlat jamiyatning a'zolari hayoti, sog'lig'i va xavfsizligiga zarar etkazishi mumkin bo'lgan sifatsiz tovarlarning ichki ichki bozorga kirishini oldini olishga intiladi; boshqa tomondan, sifatsiz mahsulotlarning chiqarilishi mamlakat iqtisodiyotiga putur etkazadi va shu bilan eksport salohiyatini pasaytiradi, bu uning tashqi bozorda obro'sini mustahkamlashga yordam bermaydi.

O'zbekiston Respublikasida qonunchilik va huquqiy sifatni ta'minlash davlat qonunlari va ularni ishlab chiquvchi me'yoriy hujjatlar tizimi bilan belgilanadi. Bunga birinchi navbatda quyidagilar kiradi:

- O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi;
- Iste'molchilar huquqlarini himoya qilish to'g'risida "gi qonun";
- "Texnik reglament to'g'risida" gi qonun;
- "Metrologiya to'g'risida" gi qonun;
- "Oziq-ovqat mahsulotlarining sifati va xavfsizligi to'g'risida" gi qonun.

Mahsulot sifatini huquqiy ta'minlash, mahsulotning hayot tsiklining barcha bosqichlarida organlar va nazorat ob'ektlariga huquqiy ta'sir ko'rsatishning turli vositalari va shakllardan foydalanishni o'z ichiga oladi.

"Texnik reglament to'g'risida" gi qonunning qabul qilinishi bilan mahsulot sifatini kafolatlashning huquqiy sohasi tub o'zgarishlarga duch keldi. Ushbu qonun katta ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatga ega, chunki u iste'molchilar manfaatlarini yo'lida mahsulotlarga, shu jumladan iste'mol tovarlariga, tegishli jarayonlarga, shuningdek ishlar va xizmatlarga qo'yiladigan talablarni davlat tomonidan tartibga solish qoidalarini belgilashga qaratilgan. Ushbu qonun iqtisodiyotni yanada byurokratiklashtirishni, ijro etuvchi hokimiyat organlarining kichik qaramog'idan ozod qilishni va ushbu faoliyat sohasidagi huquqiy tartibga solish darajasini oshirishni ham nazarda tutadi.

Qonun keng qamrovli qonun hujjati bo'lib, quyidagilarni belgilaydi:

- mahsulotlarga, ularni ishlab chiqarish, foydalanish, saqlash, tashish, sotish va yo'q qilish jarayonlariga qo'yiladigan umumiy majburiy davlat talablarini ishlab chiqish, qabul qilish, qo'llash va amalga oshirish tartibi;

- ko'rsatilgan ob'ektlar, shuningdek ishlar va xizmatlar uchun ixtiyoriy talablarga nisbatan bir xil protseduralarni amalga oshirish tartibi;

- tartibga solinadigan ob'ektlarga nisbatan tegishli talablar belgilanadigan normativ-tavsiya hujjatlarining tizimi - tartibga solinadigan ob'ektlarni standartlashtirish bo'yicha ishlarni bajarish tartibi;

- tartibga solinadigan ob'ektlarning majburiy va ixtiyoriy talablarga muvofiqligini tasdiqlash tartibi;

- tartibga solinadigan sohada ishlarni moliyalashtirish va ma'lumot berish tartibi.

Ishlab chiqaruvchi iste'molchiga tovarlarni, ishlarni, xizmatlarni o'z vaqtida va to'g'ri tanlash imkoniyatini ta'minlaydigan zarur va etarli ma'lumotni taqdim etishga majburdir.

Mahsulot haqida ma'lumot quyidagilarni o'z ichiga olishi kerak:

1) ishlab chiqaruvchining, sotuvchining, pudratchining joylashgan joyi (yuridik manzili) va da'volarni qabul qilishga vakolatli tashkilot joylashgan joy;

2) majburiy talablariga muvofiq bo'lishi kerak bo'lgan standartlarni belgilash;

3) tovarni sotib olish narxi va shartlari;

4) xizmat muddati yoki saqlash muddati;

5) agar ushbu turdagi mahsulot uchun belgilangan bo'lsa, kafolat muddati;

6) majburiy sertifikatlashtiriladigan tovarlarni sertifikatlashtirish to'g'risidagi ma'lumotlar va sotish qoidalari to'g'risidagi ma'lumotlar.

XULOSA

Bugungi kunga qadar qabul qilingan texnik reglamentlar ishlab chiqaruvchilar tomonidan iste'molchiga taqdim etiladigan ma'lumotlarga bo'lgan talablarni o'z ichiga oladi. Standartlar oziq-ovqat mahsulotlarini markalashga qo'yiladigan talablarni belgilaydi, ular ishlab chiqaruvchilar va sotiladigan tovarlarga tegishli ma'lumotlarni qadoqlash, yorliq, yorliq yoki varaqqa - qo'shimchaga qo'llashni nazarda tutadi. Ushbu talablarga quyidagilar kiradi:

- mahsulot nomi - ushbu mahsulotni ishonchli va aniq tavsiflovchi xususiyat (agar kerak bo'lsa, uning o'ziga xos xususiyatlarini ko'rsatish) va amaldagi standartlarga muvofiqligi;

- ishlab chiqaruvchining nomi va manzili va ishlab chiqarilgan mamlakat nomi;

- ishlab chiqaruvchi yoki litsenziatning savdo belgisi;

- vazn - mahsulotning sof, hajmi yoki miqdori;

- mahsulot tarkibi - ingredientlar ro'yxati mahsulot retseptida massa ulushi kamayishi tartibida keltirilgan;

- ayrim kasalliklarda inson salomatligi uchun xavfli bo'lgan tarkibiy qismlar va qo'shimchalar mavjudligi to'g'risida ma'lumot;

- oziq-ovqat va energiya qiymati;

- saqlash va tashish shartlari;

- saqlash muddati va saqlash muddati;

- mahsulot ishlab chiqilgan normativ hujjatning belgilanishi.

Iste'molchi quyidagi huquqlarga ega:

• tovarlar, ishlar, xizmatlarning xavfsizligi uchun;

• ishlab chiqaruvchi, sotuvchi, ijrochi to'g'risida ma'lumot olish huquqi;

REFERENCES

1. Исматуллаев П.Р., Матякубова П.М., Тураев Ш.А. Метрология, стандартизация и сертификация: Учебник для бакалавров. – Т., 2016. – 402 с.
2. Дунченко Н.И., Янковская В.С. Управление качеством продукции. Учебник для вузов. –М.: Лань. – 2020. – 304 с.
3. Визжачая А.А. Качество как экономическая категория и объект управления // Интерактивная наука. – 2018. - № 7. – С. 55-57.
4. Бариленко В.И. Интегральные коэффициенты качества и конкурентоспособности товаров и услуг/ В.И. Бариленко, Булеев А.И. //Сибирская финансовая школа. - 2011. - № 6.
5. Фальцман В.К. Измерение конкурентоспособности технически сложной продукции/ В.К. Фальцман //Проблемы прогнозирования. - 2012. - № 5.
6. Айтбаев Т. А., Абдурахманов А. А., Эшмурадов Д. Э. АНАЛИЗ ХАРАКТЕРИСТИК СУЩЕСТВУЮЩИХ КОНСТРУКЦИЙ И ВЫРАБОТКА ТРЕБОВАНИЙ К ТЕРМОДАТЧИКУ //Теория и практика современной науки. – 2021. – №. 1. – С. 19-26.